

Stasio Lozoraičio ir VLIK'o santykiai (1947–1948)

Diplomatijos šefo Stasio Lozoraičio (bei kitų pasiuntinių¹⁾ ir Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto (toliau – VLIK'o)² santykių epopėja turėjo išskirtinę vietą lietuvių išeivijos politinėje sąmonėje. Tai – dvi lygiagrečiai, ta pačia linkme ėjusios, tačiau iš principo tarpusavyje nesutarusios politikos linijos. Lietuvos diplomatijos šefas S. Lozoraitis ir VLIK'as bei jų tarpusavio santykiai buvo ašis, apie kurią sukosi beveik visa penktajame–šeštajame dešimtmėčiais Europoje gyvenusi lietuvių politinė išeivija. Nors ir turėdami skirtingus statusus, tiek S. Lozoraitis su kitais pasiuntiniais, tiek VLIK'as buvo vieno likimo susaistyti ir išgyveno tą patį valstybės netekties jausmą, tačiau tarpusavio bendradarbiavimas trukdavo tik tol, kol nesusikryžiuodavo jų politiniai interesai. VLIK'as nepripažino S. Lozoraičio kaip Lietuvos diplomatijos šefo ir „Kybartų aktų“ tituliaro. Antra vertus, Lietuvos pasiuntinius piktino tai, kad VLIK'as, planuodamas pasiskelbti Lietuvos egziline vyriausybe išeivijoje, taip pat siekė Lietuvos pasiuntinių subordinacijos.

Prieš nagrinėjant šią temą derėtų trumpai atskleisti įvykių priešistorę.

1940 m. birželio 1 d. Lietuvos užsienio reikalų ministras Juozas Urbšys nusiuntė visiems pasiuntiniams šifruotą telegramą: „Jeigu čia mus ištiktų katastrofa, tai užsieniuose likusios mūsų diplomatijos šefu laikykite Lozoraitį, pirmuoju pavaduotoju Klimą, antruoju Šaulį“³.

Nepadėjus tvirto juridinio pagrindo (nebuvo parengtas nei prezidento, nei vyriausybės dekretas), buvo skubiai *ad hoc* sukurtos iki tol neegzistavusios diplomatijos šefo pareigos. Viena priežasčių, paskatinusi J. Urbšį parašyti telegramą, buvo tuometinė „karšta“ Lietuvos padėtis, nes kiekvieną momentą grėsė okupacija. Galima daryti prielaidą, kad J. Urbšys pats ėmėsi iniciatyvos ir pasitaręs su prezidentu, neperžengdamas užsienio reikalų ministro kompetencijos ribų, įtaigiai (tai rodo telegramoje pavartotas žodis „laikykite“) paskyrė S. Lozoraitį diplomatijos šefu.

Dėl J. Urbšio telegramos formuluotės tarp Lietuvos pasiuntinių nekilo jokių nesusipratimų ar kolizijų. Užsienio reikalų ministro pavedimą S. Lozoraitis 1940 m. birželio 28 d. aptarė su dr. Jurgiu Šauliu, o liepos 4 d. – su Kaziu Škirpa⁴. Pastarasis vėliau rašė, kad jam pačiam „nebuvo kilę jokios abejonės dėl suminėtos telegramos legalumo bei suderinamumo su Lietuvos įstatymais, taip pat dėl jos tikslingumo kaip instrukcijos veikiančiai užsienyje mūsų diplomatijai“⁵. Karo sąlygomis S. Lozoraičiui Italijoje buvo sudėtinga aktyviai veikti, nes tuo metu iš Romos susisiekti su kitais kraštais, išskyrus „ašies“ valstybes, buvo beveik neįmanoma, todėl diplomatijos šefo funkcijas jis laikinai perdavė neutralioje Šveicarijoje gyvenančiam savo pavaduotojui dr. J. Šauliui, kuris šias pareigas ėjo

nuo 1942 m. pradžios iki 1945 m. lapkričio 15 d.⁶

Pirmieji nesutarimai dėl diplomatijos šefo institucijos kilo su 1945 m. Vokietijoje savo veiklą atkūrusiu Vyriausiuoju Lietuvos išlaisvinimo komitetu. Mykolas Krupavičius laiške S. Lozoraičiui teigė, kad VLIK'as pirmą kartą apie J. Urbšio telegramą išgirdo iš S. Lozoraičio 1946 m. liepos 21–27 d. Berne vykusioje pirmojoje pasiuntinių ir VLIK'o konferencijoje⁷, nors kun. prof. Ladas Tulabai jau 1945 m. spalio mėn. S. Lozoraičiui pasakė, kad VLIK'as yra informuotas apie J. Urbšio telegramą⁸. S. Lozoraitis užsienio reikalų ministro J. Urbšio paskyrimą suprato ne tik kaip vadovavimą diplomatinei tarnybai, tačiau ir, ištikus katastrofai, kaip užsienio reikalų tvarkymą, o tai kirtosi su VLIK'o interesais, nes pastarasis taip pat to siekė. Tarkime, Latvijoje 1940 m. gegužės 17 d. Ministrų kabinetas, praradus valstybingumą, nepaprastuosius įgaliojimus suteikė Latvijos pasiuntiniui Londone Karliui Reinholdsui Zarinšui. Latvijos pasiuntinio veiklos sritis buvo apibrėžta septyniais punktais: ginti Latvijos interesus, duoti nurodymus kitoms Latvijos pasiuntinybėms, tvarkyti pasiuntinybių kontroliuojamą valstybės turtą, atleisti pasiuntinius bei misijų personalą, panaikinti pasiuntinybes (išskyrus JAV), skirti delegatus į susirinkimus ir konferencijas, taip pat, esant sudėtingoms aplinkybėms, savo įgaliojimus perduoti Latvijos pasiuntiniui JAV Alfredui Bilmaniui⁹. Šis paskyrimas buvo patvirtintas tik Latvijos vyriausybės kanceliarijos vadovų, tačiau tarp latvių išeivių nesukėlė tokio neigiamo rezonanso kaip S. Lozoraičio atvejis.

Dar viena S. Lozoraičio ir VLIK'o nesutarimo priežastis buvo „Kybartų aktai“. Jo ištakos siekia 1940 m. rudenį,

kai Prezidentas Antanas Smetona būdamas Šveicarijoje pareiškė, kad neketina likti Europoje. Tada tarp pasiuntinių kilo diskusijos dėl valdžios tęstinumo išsaugojimo. Manyta, jog galbūt Vokietija, kilus karui su Sovietų Sąjunga, norėtų „sumegzti valstybės tęstinumo giją Lietuvoje“¹⁰, taigi tuomet galėjo būti tikslinga Europoje turėti A. Smetonos įpėdinį. Tokiais sumetimais A. Smetona 1940 m. lapkričio 23 d. pasirašė valstybinius aktus, vėliau pavadintus „Kybartų aktais“. Šie aktai buvo pasirašyti atgaline data – 1940 m. birželio 15 d. A. Smetona, remdamasis Lietuvos Konstitucijos 97 ir 71 straipsniais, pirmuoju aktu iš pareigų atleido Antaną Merkį bei jo sudarytą Ministrų Tarybą ir ministru pirmininku paskyrė S. Lozoraitį; antruoju aktu pavedė S. Lozoraičiui pavaduoti respublikos prezidentą¹¹. Buvusio Lietuvos atstovo prie Tautų Sąjungos ir vieno iš „Kybartų aktų“ liudininkų Edvardo Turausko žodžiais tariant, aktai buvo sudaryti „vieninteliam ir išimtinam atvejui bei eventualumui: kada vokiečiai, susikibę su sovietais ir norėdami pasaulio akyse pademonstruoti diametrališkai priešingą politiką Sovietų Sąjungos praktikuotajai Pabaltijy, ims ieškoti Lietuvos nepriklausomos valstybės tęstinumo nešėjų <...>. Apie jokią bendresnę, platesnę, visuotinesnę tų „aktų“ reikšmę nebuvo kalbos – nei prieš juos pasirašant, nei po jų sudarymo“¹². Po A. Smetonos žūties (1944 m. sausio 9 d.) S. Lozoraičiui kilo idėja pasiremti „Kybartų aktais“. 1944 m. vasario 26 d. jis laiške klausė dr. J. Šaulio, ar tikslinga su aktais supažindinti JAV ir Didžiosios Britanijos valstybių vadovus. Dr. J. Šaulys atsakė, kad „Prezidentas paliko teisėtą įpėdinį, kurio pavardę paskelbsime, kai leis karo sąlygos“¹³. Jau tų pačių metų liepos 16 d. Povilas Žadeikis telegramo-

je dr. J. Šauliui minėjo, kad liepos 2 d. JAV valstybės departamentui praneštas „Kybartų aktų“ turinys¹⁴.

Tarptautinėje aplinkoje S. Lozoraitis „Kybartų aktais“ pasirėmė tik vieną kartą, kai 1945 m. rugsėjo 19–20 d. nusiuntė laiškus Prancūzijos, Didžiosios Britanijos ir JAV valstybių vadovams. Tikėtina, jog šitaip S. Lozoraitis siekė įteisinti Prezidento A. Smetonos pasirašytus aktus didžiausią politinį vaidmenį vaidinusiose valstybėse ir kartu sustiprinti savo išskirtinumą prieš VLIK'ą.

1946 m. pavasarį S. Lozoraitis dar kartą pasirėmė aktais – paskyrė dr. J. Šaulį, E. Turauską ir dr. Albertą Gerutį Lietuvos delegacijos nariais į paskutinį Tautų Sąjungos posėdį, tačiau minėti nariai paskyrimu nepasinaudojo ir pačių aktų niekam nepateikė¹⁵.

S. Lozoraičiui „Kybartų aktai“ buvo tarsi įrankis, kuriuo jis mėgino pasipriešinti atviram VLIK'o siekiui savintis vienvaldžio „lyderio“ teises. Nors „Kybartų aktais“ daugiau ir nebuvo pasiremta, tačiau jų neigiamas aspektas buvo nuolat jaučiamas.

1945 m. balandžio 18 d. VLIK'as Viurcburge parengė memorandumą sąjungininkų kariuomenės vyriausiajam vadui gen. Duaitui Deividui Eizenhauiui (pasiuntiniams buvo išsiuntinėti memorandumo nuorašai). Jame diplomatai įvardyti kaip priklausantys nuo VLIK'o ir pabrėžtas komiteto kaip vienintelės ir vyriausiosios Lietuvos išsivadavimo organizacijos išskirtinumas: „Lietuvos diplomatiniai atstovai, esantys įvairiose šalyse, subordinuojasi Vyriausiajam Lietuvos išlaisvinimo komitetui“¹⁶. Kiek anksčiau, 1944 m. vasario 16 d., VLIK'as atsisaukimu paskelbė deklaraciją¹⁷, kuria nubrėžė savo politinės veiklos gaires. Remiantis deklaracija tą pačią dieną

VLIK'o vardu buvo parašytas laiškas Lietuvos pasiuntiniams ir konsulams¹⁸, kuriame komitetas prisistatė kaip pagrindinė tuo metu Lietuvoje buvusi pasipriešinimo (rezistencinė) organizacija: „VLIK-o, kaip vienintelės politinės vadovybės Lietuvoje, nurodymai yra autoritetingi ir vykdingi“¹⁹.

Galima prielaida, kad VLIK'as laiške Lietuvos pasiuntiniams ir konsulams bei memorandumu gen. D. Eizenhauiui, subordinuodamas sau kitų valstybių tebepripažįstamus Lietuvos pasiuntinius, nežinojo nei apie 1940 m. birželio 1 d. J. Urbšio telegramą pasiuntiniams, nei apie 1940 m. lapkričio 23 d. pasirašytus „Kybartų aktus“, kuriais remdamasis S. Lozoraitis tarsi sujungė tris pagrindines valstybės aukščiausiosios valdžios institucijas – užsienio reikalų ministro (diplomatijos šefas), ministro pirmininko ir prezidento. 1945 m. liepos 3 d. VLIK'e buvo parengtas pareiškimas, kuriame atsispindėjo VLIK'o siekis savo veiklą apibrėžti Seimo kompetencijos ribomis. Tame pareiškime VLIK'as įsipareigojo priimti laikinuosius valstybės Konstitucijos nuostatus pagal 1922 m. Lietuvos Konstitucijos principus²⁰.

* * *

Nagrinėjamos temos chronologinės ribos – 1947–1948 m. Tuo laikotarpiu S. Lozoraičio ir VLIK'o santykiams didelę įtaką darė Lietuvos pasipriešinimo judėjimas. Po Antrojo pasaulinio karo išeivijos ryšiai su kraštu dėl įvairių priežasčių buvo gana komplikuoti, todėl tiek Lietuvos pasiuntiniams, tiek VLIK'ui buvo sunku suprasti tuometinę Lietuvos pasipriešinimo judėjimo situaciją. Šio darbo tikslas – remiantis kai kuriais dar nepublikuotais S. Lozoraičio, dr. Stasio Antano Bačkio ir dr. A. Geru-

čio archyvų dokumentais bei papildoma medžiaga atskleisti Lietuvos diplomatijos šefo S. Lozoraičio ir VLIK'o santykius Lietuvos pasipriešinimo judėjimo kontekste.

Kaip rodo pasitarimų protokolai, apie Lietuvos pasiuntinių ir VLIK'o siekį užmegzti ryšius su Lietuvos pasipriešinimo judėjimu pirmą kartą kalbėta antrojoje pasiuntinių ir VLIK'o konferencijoje, įvykusioje 1947 m. rugpjūčio 5–10 d. Paryžiuje²¹. Viename konferencijos posėdžių buvo aptariamas pasipriešinimo vaidmuo Lietuvoje. Nei VLIK'as, nei pasiuntiniai neturėjo patikimų žinių apie tikrąją padėtį krašte. Turint galvoje tuometinio VLIK'o vicepirmininko Stepono Kaminsko (nepriklausomoje Lietuvoje buvęs Steponu Kairiu) pasakymą, kad pasipriešime dalyvauja 80 proc. tautos, kurią sieja ne tik bendros mintys, bet daugiau ar mažiau vienoda taktika, galima sakyti, jog VLIK'as mažai žinojo apie Lietuvos padėtį²². Daugiau nei tris valandas trukusiame posėdyje, kuriame kalbėta apie Lietuvos pasipriešinimo judėjimą, Vaclovas Sidzikauskas pareiškė, kad būtų naudinga užmegzti ryšius su aktyviuoju pasipriešinimu (apie pasyvųjį pasipriešinimą Lietuvoje nei VLIK'as, nei pasiuntiniai nebuvo informuoti), ir pabrėžė, kad tautos potencialo taupymo sumetimais krašte būtų tikslinga „nedėti vilčių vien į mišką“²³.

Panašios politikos laikėsi ir Lietuvos diplomatijos šefas S. Lozoraitis, kuris jau anksčiau, susirašinėdamas su Vyriausiojo Lietuvos atstatymo komiteto (toliau – VLAK'o) ideologu ir šio komiteto Informacijos centro nariu Stokholme Jonu Deksnium ir galbūt paveiktas pastarojo nuomonės, pritarė pasyviojo pasipriešinimo judėjimo minčiai, nes

skeptiškai vertino Lietuvoje vykusią ginkluotą kovą²⁴. Išskyrus anksčiau minėtą pasikeitimą bendromis idėjomis užmegzti ryšius su krašto pasipriešinimo judėjimu, Paryžiaus konferencijos posėdžiuose šis klausimas daugiau nebuvo nagrinėjamas.

Po Paryžiaus konferencijos apsilankęs VLIK'e, S. Lozoraitis nuvyko į Berną, ten 1947 m. rugpjūčio 27–30 d. susitiko su Lietuvos pasipriešinimo judėjimo atstovais užsienyje J. Deksnium ir dr. Algirdu Vokietaičiu. Jų susitikimas buvo planuojamas gerokai anksčiau prieš Paryžiaus konferenciją. Iš pradžių jie tarėsi susitikti Paryžiuje, tačiau negavę Prancūzijos vizų nusprendė pasimatyti Berne²⁵. J. Deksnys (jo ir dr. A. Vokietaičio kelionę finansavo bei organizavo anglų ir švedų žvalgybos²⁶) norėjo, kad apie jų planuojamą susitikimą nesužinotų išeivijos visuomenė²⁷. Tikriausiai J. Deksnys nenorėjo, kad apie susitikimą sužinotų VLIK'as.

Susitikimo Berne metu S. Lozoraičiui buvo perduotas Vyriausiojo Lietuvos ginkluotojo partizanų štabo specialiųjų įgaliotinių Vytauto (Jurgio Krikščiūno) ir Kęstučio (Juozo Lukšos) slapto laiškas, kuriame rašoma, jog „politinėje krašto vadovybėje bei ginkluoto pasipriešinimo jėgų štabe nebuvo ir nėra padarius kitų įgaliojimų, pavedimų ar pageidavimų, išskyrus tuos, apie kuriuos Tamsta buvai painformuotas A. Hektoro [J. Deksnys. – L. J.]“²⁸. Šis laiškas galėjo sustiprinti J. Deksnio pozicijas Lietuvos diplomatijos šefo S. Lozoraičio akyse ir parodyti, kad Lietuvos pasipriešinimo judėjimo vadovybė juo pasitiki.

Susitikimo metu S. Lozoraitis buvo supažindintas su Lietuvos pasipriešinimo judėjimu bei VLAK'o ir Bendrojo demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio

(BDPS) dokumentais. J. Deksnys, dr. A. Vokietaitis ir Vytautas Stanevičius-Staneika buvo pristatyti kaip krašto pasipriešinimo judėjimo atstovai užsienyje. Jie išdėstė Lietuvos pasipriešinimo vadovybės požiūrį į politinius išeivijos veiksmus: pasipriešinimo vadovybė, save laikiusi vyriausiąja lietuvių politine organizacija, nesiėmė konstitucinių funkcijų (aliuzija į VLIK'ą, kuris siekė vykdyti Seimo, o Vykdomoji taryba (toliau – VT) – vyriausybės funkcijas) ir pripažino, kad diplomatinė akcija ir vadovavimas jai priklauso pasiuntiniams, taigi išreiškė krašto pasitikėjimą ir norą bendradarbiauti su jais. Buvo pabrėžta, jog „krašto politinė vadovybė yra nuomonės, kad jokia lietuvių išeivių ar tremtinių organizacija, organizacijų junginiai neturi teisės pretenduoti į Lietuvos suverenumą ir tautos atstovavimą ar į vadovavimą tautai, o juo labiau imtis tokio vaidmens“²⁹.

S. Lozoraičio ir Lietuvos atstovų slapto pasitarimo turinys rodo, jog buvo siekiama sudaryti naują santykių grandinę (Lietuvos pasipriešinimo judėjimas – jo atstovai užsienyje – diplomatinė tarnyba) ir sumažinti VLIK'o įtaką išeivijai bei jo pretenzijas vadintis Lietuvos vyriausybe išeivijoje. VLIK'o pirmininko M. Krupavičiaus, S. Lozoraičio ir dr. J. Šaulio susitikimo 1947 m. rugsėjo 27 d. Lugane (Šveicarija) metu diplomatai pasakė M. Krupavičiui, kad sieks bendradarbiauti su VLIK'o informacijos centru Stokholme, nes, anot jų, VLIK'as nepalaiko ryšių su Lietuva ir dėl to komiteto veikla neturi realios bazės³⁰. VLIK'as dar iki pasitarimo Berne žinojo (tikėtina, jog VLIK'o pirmininkas M. Krupavičius apie tai sužinojo iš buvusio vicekonsulo Ciuriche Stepono Garbačiausko), kad S. Lozoraitis pla-

nuoja susitikti su krašto atstovais, tačiau komitetą labiausiai papiktino tai, kad komiteto nariai nebuvo nei pakviesti į pasitarimą, nei informuoti apie jo eigą. M. Krupavičius iškėlė prielaidą, jog krašto vardu iš VLIK'o buvo norima atimti „politinę akciją“ ir perduoti ją diplomatomams³¹. Dr. J. Šaulys VLIK'o pirmininkui rašė, jog norint pasiekti, kad pasiuntiniai bei Lietuvos pasipriešinimo centras glaudžiai ir harmoningai bendradarbiautų, reikia išsižadėti VLIK'o „vyriausybinių pretenzijų“³².

Diplomatai ir VLIK'as skirtingai suprato 1946 m. Berno ir 1947 m. Paryžiaus konferencijų priimtas Seimo ir vyriausybės sąvokų sampratas. VLIK'as ir Vykdomoji taryba plačiai interpretavo Berno konferencijoje priimtą deklaraciją, jog VLIK'as vykdo Seimo, o VT – vyriausybės funkcijas. VLIK'o norą savarankiškai spręsti užsienio politikos klausimus rodo ir V. Sidzikausko 1947 m. kovo 14 d. raštas Lenkijos išeivijos vyriausybės užsienio reikalų ministrui dėl diplomatinių santykių užmezgimo ir jų formos nustatymo (V. Sidzikauskas pasirašė kaip einantis užsienio reikalų ministro pareigas). VLIK'as nuolat ir kryptingai siekė sudaryti Lietuvos vyriausybę išeivijoje, tačiau tam visą laiką priešinosi diplomatai. Pastarieji laikėsi nuomonės, kad „organas, kuriam leidžiama eiti vyriausybės funkcijas, nėra dar vyriausybė (kitais būdais taip ir pavadintas), o tik jos surogatas, atliekantis kaip ir, tarytum, vyriausybės funkcijas“³³. Diplomatai, nurodydami savo padėtį reziduojamose valstybėse, kaskart kartodavo, kad ne tik nėra sąlygų sudaryti išeivijos vyriausybę, bet ir laikas tam dar netinkamas. Jie nuogąstavo, kad jei VLIK'as, neturintis tarptautinės ben-

drijos pripažinimo, pasiskelbs išeivijos vyriausybę, tai turės neigiamos įtakos Lietuvos diplomatinėms atstovybėms darbui ir statusui.

Šioje situacijoje S. Lozoraičio ir krašto atstovų, ypač J. Deksnio, užmegzti ryšiai buvo naudingi abiem, tačiau 1947 m. pabaigoje pro „geležinę uždangą“ į Vakarus prasiveržę BDPS prezidiumo įgaliotiniai J. Lukša ir Kazimieras Pyplys pakeitė S. Lozoraičio ir J. Deksnio santykių raidą. Nors J. Lukša su K. Pypliu ir atvežė J. Deksniui patvirtinimą, kad jis yra pasipriešinimo judėjimo atstovas užsienyje ir BDPS prezidiumo narys, tačiau patys turėjo BDPS prezidiumo įgaliojimus sureguliuoti bei nustatyti VLIK'o ir J. Deksnio santykius³⁴.

1948 m. liepos 7–9 d. Baden Badene įvyko VLIK'o ir VT pasitarimas su krašto pasipriešinimo atstovais. VLIK'ui atstovavo: M. Krupavičius – pirmininkas, V. Sidzikauskas – VT pirmininkas, J. Kaminskas – VT vicepirmininkas, ir Juozas Brazaitis – VT narys; pasipriešinimo judėjimui – Skrajūnas (J. Lukša) – BDPS prezidiumo specialusis įgaliotinis, VLIK'o ir BDPS prezidiumo narys, J. Deksnys – Lietuvos pagrindinio atstovas užsienyje. Svečio teisėmis dalyvavo Jonas Pajaujis. J. Deksnys, remdamasis krašto vardu (tikriausiai tai darė savo iniciatyva) pageidavo, kad pasitarime dalyvautų S. Lozoraitis ir BDPS užsienio delegatūros atstovas³⁵, tačiau VLIK'o vadovai – M. Krupavičius ir J. Kaminskas – nesutiko pakviesti S. Lozoraičio į Baden Badeno pasitarimą³⁶. Galbūt S. Lozoraitis nebuvo pakviestas todėl, kad 1947 m. rudenį į Berne įvykusį jo paties ir krašto atstovų pasitarimą nebuvo pakviestas VLIK'as. Nors VT pirmininkas V. Sidzikauskas P. Ža-

deikiui ir Broniui Kaziui Balučiui minėjo, kad S. Lozoraitis yra laukiamas atvykstant į pasitarimą³⁷, tačiau vėliau laiške S. Lozoraičiui rašė, kad jo į pasitarimą nekvieta, nes iki susitikimo nebuvo aiškus nei pasitarimo pobūdis, nei atvykstančių pasipriešinimo judėjimo atstovų mandatai³⁸. Toks VT pirmininko nenuoseklumas aiškintinas paties V. Sidzikausko žodžiais, kad „Krivulė [Lietuvos pasipriešinimo atstovai užsienyje. – L. J.] susitikimo reikalu susirašinėjo su kun. Mykolu [Krupavičius. – L. J.] ir prof. Kaminsku. V. T. su visu tuo reikalu toje fazėje neturėjo nieko bendra“³⁹.

Liepos 9 d. Baden Badene pasitarimo dalyviai (be svečio teisėmis dalyvaujančio J. Pajaujo) pasirašė susitarimą, kuriuo VLIK'as ir VT buvo pripažinti kaip vadovaujantys Lietuvos laisvinimo kovai užsienyje organai ir turintys teisę sudaryti išeivijos vyriausybę be krašto pritarimo⁴⁰. Nors susitarimas užsienyje įsigaliojo nuo jo pasirašymo dienos, tačiau formaliai turėjo būti dar patvirtintas Lietuvos pasipriešinimo judėjimo vadovybės. 1950 m. gruodžio 10 d. iš Vilniaus buvo nusiųstas šifruotas laiškas (šifravo Julius Būtėnas), kuriuo paliudyta, kad krašto pasipriešinimo vadovybė patvirtino Baden Badeno susitarimą⁴¹.

Šis susitarimas ir Baden Badeno pasitarimas parodė, kad Lietuvos pasipriešinimo judėjimo vadovybė vis dėlto buvo labiau linkusi pirmenybę teikti VLIK'ui. Tokį pasirinkimą lėmė ir tai, kad Lietuvos diplomatai, reziduojantys Lietuvos okupacijos nepripažįstančiose valstybėse, turėjo ribotas galimybes laisvai veikti, todėl jų veiklos pobūdis labiau atitiko reprezentuojantį, simbolinį vaidmenį, besiremiantį tik nustatytomis diplomatinėmis normomis. Kita vertus, J. Lukšos suartėjimą su VLIK'u galėjo

lemti dvi priežastys: pirma, sutapo jo paties ir VLIK'e vyraujančio krikščionių demokratų bloko politinės pažiūros, antra, S. Lozoraičio rėmimąsi „Kybartų aktais“ krašto pasipriešinimo judėjimo vadovybė įvertino neigiamai – siejo tai su Lietuvoje visiškai nepopuliariu buvusiu A. Smetonos tautininkų režimu⁴². Baden Badeno susitarimu VLIK'as įgijo pretekstą būti pranašesnis S. Lozoraičio, saistančio save su J. Urbšio telegrama bei „Kybartų aktais“, ir kitų diplomatų atžvilgiu.

Lietuvos pasipriešinimo atstovas užsienyje Stasys Žymantas, slapyvardžiu Butautas (jam buvęs VLAKE'o ir BDPS prezidiumo narys J. Deksnys prieš išvykdamas į Lietuvą perdavė turėtus įgaliojimus), pasirašytą susitarimą įvertino neigiamai. Jis Prapuoleniui (J. Deksnui) pareiškė, kad „susitarimas neturi praktinės reikšmės, nes jis nesaisto ir negali saistyti oficialių Lietuvos valstybės valdžios atstovų užsieny – Lietuvos įgaliotų ministerių ir nepaprastų pasiuntinių“ ir kad „formaliai Lietuvos valstybė tebeegzistuoja ir dar tebeveikia jos konstitucinė santvarka, pagal kurią buvo akredituoti ir šiandien oficialiai tebeveikia atitinkamų vyriausybių pripažinti ir prie jų akredituoti Lietuvos įg. ministrai“⁴³. Atstovas taip pat išsakė pageidavimą, kad Lietuvos valstybės ir kovojančios tautos interesų gynimo politikai bei diplomatijai užsienyje vadovautų diplomatijos šefas S. Lozoraitis.

Prieš tai, kad J. Deksnys pasirašė Baden Badeno susitarimą, protestavo vienas jo bendražygių, laikęs save Lietuvos pasipriešinimo atstovu užsienyje – V. Stanevičius-Staneika. Jis laiške S. Lozoraičiui teigė, kad J. Deksnys „toli peržengęs krašto pavedimą ir autentiškų savo įgaliojimų ribas“⁴⁴.

Baden Badeno susitarimą skeptiškai įvertino buvęs pasiuntinys Vokietijoje K. Škirpa. Laiške Juozui Audėnui jis rašė, kad „krikams [krikščionims demokratams – L. J.] pavyko pertraukti Skrajūną [J. Lukšą – L. J.], buv. ateitininką po Krupo sutonu, bei pasirašyti Baden Badeno tariamą susitarimą, tikrą juoką ir kabaretinio triko popiergalį, iš kurio dabar juokiasi ir patys jo pasirašytojai, pagrindžio ryšininkai. Bet krikai tuo popiergaliu vis tik išdrįsta girtis, kaip kate su barškalių pūsle, siekdami nušalinti kitas sroves nuo ryšių su kraštu“⁴⁵.

1948 m. liepos 28 d. VT pirmininkas V. Sidzikauskas pakvietė S. Lozoraitį atvykti pasitarti dėl veiksmų, kurių vienas buvo išeivijos „vyriausybės sudarymo ir eventualaus prezentavimo“ klausimas⁴⁶. S. Lozoraitis atsakomajame laiške pasipiktinęs rašė, kad VLIK'as neleido jam susitikti su pagrindžio atstovais, ir pabrėžė, kad V. Sidzikausko teiginys: „Mes buvome tikri, kad Tamsta pasirodysit mūsų padangėj tuo laiku, kai pas mus viešėjo „Krivulė“ iš Rytų ir Šiaurės“⁴⁷, yra lengvapėdiškas, apgailėtinas ir neleistinas. V. Sidzikauskui pasiūlius atvykti ir aptarti bendrus reikalus, S. Lozoraitis pageidavo, kad VLIK'as pirmiausia pateiktų savo pasiūlymus, kuriuos jis galėtų aptarti su diplomatais⁴⁸.

Vėliau S. Lozoraitis ir dr. J. Šaulys pasirašė bendrą komunikatą. Jame pritarė pasiektam VLIK'o ir pasipriešinimo organizacijų atstovų susitarimui, kuris, jų manymu, išsprendė iki tol buvusius jų nesutarimus, tačiau apgailestavo, kad į Baden Badeno pasitarimą nebuvo pakviestas diplomatijos šefas S. Lozoraitis⁴⁹. Jie pabrėžė, kad VLIK'o ir krašto atstovų priimtas susitarimas „negali pakeisti Lietuvos Valstybės santvarkos, Lietuvos Atstovų įgaliojimų, jų pareigų

bei atsakomybės, išplaukiančių iš teisinės bei faktinės padėties, ar nustatyti jiems naują tarnybinės ar politinės priklausomybės tvarką, ar iš viso būti jiems privalomas⁵⁰. Lietuvos atstovas Paryžiuje dr. S. A. Bačkis kiek kitaip vertino Baden Badeno susitarimą. Jo nuomone, Baden Badeno rezultatai buvo rimtesni ir svarbesni negu traktavo S. Lozoraitis ir dr. J. Šaulys. Dr. S. A. Bačkis pasiūlė kuo greičiau su VLIK'u ir VT surasti *modus vivendi* dėl vieningos ir koordinuotos veiklos⁵¹. S. Lozoraitis laikėsi anksčiau išsakytos nuomonės, kad *modus vivendi* su VLIK'u tebeieškoma, „tačiau sunku jį rasti tame insinuacijų kely, ant kurio atsistojęs kun. Krupavičius B. [Baden. – L. J.] Badeno pasitarime“⁵².

1948 m. rugsėjo 3 d. VT pirmininkas V. Sidzikauskas nuvyko į Luganą (Šveicarija) ir informavo dr. J. Šaulį bei ten buvusį S. Lozoraitį apie Baden Badeno susitarimo aplinkybes, taip pat perdavė VLIK'o kvietimą atvykti į Vokietiją sureguliuoti santykių. V. Sidzikauskas, neturėdamas įgaliojimų tartis su diplomatais, pasiūlė išsiaiškinti tolesnę susitarimo procedūrą. S. Lozoraitis ir dr. J. Šaulys pakartojo anksčiau išreikštą nuostatą, kad VLIK'as ir VT patys suformuluotų savo pasiūlymus dėl tolesnio bendradarbiavimo⁵³.

1948 m. rugsėjo 7 d. posėdyje VT provizoriškai suformulavo pasiūlymus S. Lozoraičiui bendradarbiauti: VT reorganizuojama, kad atitiktų „Ministrų Tarybos egzilyje *inspe* sudėtį“; diplomatams atstovauja S. Lozoraitis (jam negalint – J. Šaulys), o krašto rezistencijai atstovauja „krašto reikalų ministerio, kurį pasiūlytų krašto rezistenciją sujungiąs organas“⁵⁴. Kol kas „Ministrų Taryba egzilyje“ turėjo veikti ankstesniu Vykdomosios tarybos pavadinimu, iki

politinė situacija būtų tinkama prisistatyti lietuvių išeivijos vyriausybės vardu. Diplomatus santykiai su Vykdomąja taryba turėjo būti grindžiami tokiu pačiu lygiu kaip vyriausybės ir diplomatinių atstovų, tačiau vėliau V. Sidzikauskas patikslino, kad tokie santykiai bus tik Vykdomajai tarybai tapus Ministrų Taryba išeivijoje⁵⁵. VLIK'as „Kybartų aktus“ „išaldė“ pabrėžęs, kad visiems pritarus jie galėtų būti panaudoti⁵⁶. Tai rodo, jog VLIK'as neakcentavo „Kybartų aktų“ nelegalumo (tai buvo išsakyta 1946 m. Berne įvykusioje pirmojoje Lietuvos pasiuntinių ir VLIK'o konferencijoje), o laikėsi nuosaikesnės linijos pažymėdamas, kad būtų galima juos panaudoti ateityje. P. Žadeikis vieningumo sumetimais ir pabrėždamas valstybės tęstinumo formalią liniją buvo linkęs nelaukti galimybės ateityje⁵⁷. Tikėtina, kad jis norėjo „Kybartų aktus“ panaudoti artimiausiu metu. Jo nuomone, jei S. Lozoraitis vadovautųsi tų aktų turiniu, tai padėtų suvienyti visas jėgas. Po Baden Badeno pasitarimų, VLIK'ui sustiprinus lietuvių išeivijoje savo padėtį ir autoritetą, tiesiog buvo nerealu tikėtis, kad P. Žadeikio mintys galėtų tapti realybe.

S. Lozoraičiui atvykti į VLIK'o būstinę sutrukdė 1948 m. spalio 10 d. dr. J. Šaulio mirtis, todėl jo susitikimas su VLIK'o ir VT vadovais buvo nukeltas po jų numatytos kelionės į JAV⁵⁸.

Dvišaliai S. Lozoraičio ir VLIK'o (taip pat VT) santykiai tiek 1947 m. vasarą vykusioje Paryžiaus konferencijoje, tiek vėliau daugiausia buvo grindžiami bendradarbiavimu su Lietuvos pasipriešinimo judėjimu. VLIK'o ryšių su kraštu sistema buvo labai silpna, todėl S. Lozoraitį suartėti su VLIK'o užsienio delegatūros atstovais paskatino tikslas užmegzti ryšį su Lietuva ir galbūt

noras sumažinti VLIK'o reikšmę ne tik tarp lietuvių išeivijos, bet ir Vakarų žvalgybų akyse. Antra vertus, prokatalikiškas VLIK'as, stipriai veikiamas savo pirmininko M. Krupavičiaus, turėjo ne mažesnių pretenzijų vadovauti nepriklausomos Lietuvos valstybės išlaisvinimui. Galima daryti prielaidą, kad viena esminių nesutarimų priežasčių buvo skirtinga tiek S. Lozoraičio (ir kitų Lietuvos pasiuntinių), tiek VLIK'o tuometinė padėtis. Pasiuntinių nuomone, jie buvo legitimiskai veikiantys Lietuvos valstybės teisiniai subjektai, juos pripažino kelių pagrindinių pasaulio valstybių vyriausybės. Antra vertus, A. Smetonos ir J. Urbšio suteikti įgaliojimai S. Lozoraičiui leido vykdyti savarankišką politiką. VLIK'as, daugiapartinis principu pagrindyje susiformavusi politinė organizacija, skelbėsi vykdomoji Seimo funkcijas, o jo padalinys Vykdomoji taryba – vyriausybė. Tačiau VLIK'o nepripažino užsienio valstybės, jo pozicijas silpnino ir gana menki ryšiai su Lietuvos pasipriešinimo judėjimu.

Šiandien sunku pasakyti, kaip ši lietuvių išeivijos politinė drama būtų pakrypusi, jei Vakaruose nebūtų atsiradę nauji, turintys įgaliojimus Lietuvos pasipriešinimo judėjimo atstovai, kurie VLIK'ą pripažino vyriausiąja pasiprieši-

nimo organizacija užsienyje. Tuo remdamasis VLIK'as iš karto pradėjo kelti egzilinės vyriausybės sudarymo išeivijoje klausimą. Diplomatinis šefas taip pat buvo kviečiamas tai apsvarstyti⁵⁹. Tačiau S. Lozoraitis ir diplomatai, nesitikėdami, kad kitos valstybės pripažins egzilinę vyriausybę ir baimindamiesi galimos žalos, nesutiko su VLIK'o pageidavimu. VLIK'as, nepripažintas kitų valstybių, nedrįso vienašališkai pasiskelbti vyriausybe, nes be turinčių teisinį statusą diplomatų paramos būtų patyręs nesėkmę.

Esant tokiems nepastoviams S. Lozoraičio ir VLIK'o (taip pat – VT) santykiams, esminiai principai, įsitikinimai, savo padėties aktualinimas, pareigų suvokimo interpretavimas sunkino bendradarbiavimą politinėje išeivijos terpėje. Vis dėlto S. Lozoraitis ir VLIK'as niekada neabejojo, kad būtina atkurti Lietuvos valstybę. Lietuvos pasiuntinys Vašingtone P. Žadeikis tarpusavio santykius su VLIK'u apibūdino taip: „Nors mes, pasiuntiniai, kartais su VLIK'u susikertame dėl taktikos bei principų interpretavimo ir dažnai vieni laikomės už vienos pavadės, kiti už kitos, bet visa tai nekliudo bendrajai talkai, nes visi važiuojame viena linkme į Lietuvos nepriklausomybės atstatymą“⁶⁰.

Nuorodos

¹ Turima mintyje Lietuvos diplomatiniai atstovai, oficialiai tebetęsę diplomatinę veiklą ir po 1940 m. birželio 15 d. tose valstybėse, kurios nepripažino Lietuvos okupacijos.

² Tautos tarybos ir Vyriausiojo lietuvių komiteto pagrindu 1943 m. lapkričio 25 d. Lietuvoje buvo sudarytas bendras vyriausiasis pasipriešinimo centras Lietuvoje – VLIK'as, faktiškai sujungęs beveik visas to meto Lietuvos politines orga-

nizacijas bei okupacijos metu susikūrusius kovos sąjūdžius. 1944 m. vokiečių gestapui suėmus daugumą komiteto vadovų, VLIK'as persikėlė į Vokietiją, kur buvo įsteigta VLIK'o delegatūra. Galutinai atkurtas 1945 m. kovo 9 d. Viurcburge.

³ E. Turauskas, *Lietuvos nepriklausomybės netenkant*, Kaunas, 1990, p. 12.

⁴ „Pasikalbėjimas su Lietuvos dipl. šefu S. Lozoraičiu“, *Dirva*, 1951, rugpjūčio 23; „Žodį turi diplomatų šefas“, *Nepriklausoma Lietuva*, 1951, rugpjūčio 23; „Pasikalbėjimas su Lietuvos diplo-

matijos šefu ministriu Stasiu Lozoraičiu“, *Vienybė*, 1951, rugpjūčio 24; „Pasikalbėjimas su Lietuvos dipl. šefu S. Lozoraičiu“, *Tremtis*, 1951, rugpjūčio 28; „Pasikalbėjimas su Lietuvos dipl. šefu S. Lozoraičiu“, *Mūsų Lietuva*, 1951, rugsėjo 1; „Pasikalbėjimas su Lietuvos diplomatijos šefu S. Lozoraičiu“, *Britanijos lietuvis*, 1951, rugsėjo 7.

⁵ Min. K. Škirpos laiškas, *Dirva*, 1952, spalio 9.

⁶ S. A. Bačkis, „Lietuvos diplomatinė tarnyba (1940 06 15 – 1990 03 11)“, *Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai: Istorija*, Vilnius, 1997, t. 36, p. 5.

⁷ M. Krupavičiaus 1946 m. liepos 27 d. laiškas S. Lozoraičiui, S. Lozoraičio asmeninis archyvas Romoje.

⁸ S. Lozoraičio 1945 m. spalio 16 d. atmintinė, S. Lozoraičio asmeninis archyvas Romoje.

⁹ *Resolution Concerning Emergency Authority*, No. 64; *The Occupation and Annexation of Latvia: 1939–1940. Documents and Materials*, Riga, 1995, p. 173–174.

¹⁰ A. Gerutis, „Kybartų aktai“, *Aidai*, 1976, Nr. 4, p. 166.

¹¹ Ibid, p. 168.

¹² E. Turauskas, op. cit., p. 265.

¹³ A. Gerutis, op. cit., p. 170.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ E. Turauskas, op. cit., p. 266.

¹⁶ The memorandum of the Presidium of the Supreme Lithuanian Committee of Liberation to General D. Eisenhower, Supreme Commander of the Allied Expeditionary Forces, April 18, 1945, Nr. 75, S. Lozoraičio asmeninis archyvas Romoje.

¹⁷ VLIK'o deklaracija, *Lietuvių enciklopedija*, Bostonas, 1953, t. 1, p. 378.

¹⁸ Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto 1944 m. vasario 16 d. laiškas Lietuvos pasiuntiniams ir konsulams, S. Lozoraičio asmeninis archyvas Romoje.

¹⁹ Ibid.

²⁰ VLIK'o 1945 m. liepos 3 d. protokolas, S. Lozoraičio asmeninis archyvas Romoje.

²¹ Pirmoji Lietuvos pasiuntinių ir VLIK'o konferencija įvyko 1946 m. liepos 21–27 d. Berne.

²² Lietuvių tautos reikalams vadovaujančių veiksmų antrosios konferencijos devintasis posėdis, 1947 m. rugpjūčio 10 d., S. Lozoraičio asmeninis archyvas Romoje.

²³ Ibid.

²⁴ L. Mockūnas, *Pavargęs herojus*, Vilnius, 1997, p. 220.

²⁵ J. Deksnio 1947 m. liepos 26 d. laiškas dr. J. Šauliui, Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, dr. A. Geručio archyvas: Vyriausiasis Lietuvos atstatymo komitetas (VLAK'as) 1946–1948 m., f. 155–308.

²⁶ L. Mockūnas, op. cit., p. 223; J. Jakaitis, *Išdavystės keliu*, Vilnius, 1976, p. 193.

²⁷ J. Deksnio 1947 m. liepos 17 d. laiškas dr. J. Šauliui, Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, dr. A. Geručio archyvas, f. 155–308.

²⁸ Vyriausiojo Lietuvos ginkluotojo partizanų štabo specialiųjų įgaliotinių Vytauto (J. Krikščiūno) ir Kęstučio (J. Lukšos) 1947 m. gegužės 24 d. laiškas S. Lozoraičiui, ibid.

²⁹ *Pro memoria* apie užsienyje likusios diplomatijos šefo S. Lozoraičio, iš vienos pusės, ir krašto rezistencijos atstovų J. Deksnio ir dr. A. Vokietaičio, iš kitos, pasitarimą 1947 m. rugpjūčio 27–30 d., ibid.

³⁰ L. Mockūnas, op. cit., p. 225.

³¹ M. Krupavičiaus 1947 m. spalio 5 d. laiškas dr. J. Šauliui, Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, dr. A. Geručio archyvas, f. 155–308.

³² Dr. J. Šaulio 1947 m. spalio 14 d. laiškas M. Krupavičiui, ibid.

³³ Dr. J. Šaulio 1947 m. spalio 29 d. laiškas M. Krupavičiui, ibid.

³⁴ *Laisvės kovos 1944–1953 metais: Dokumentų rinkinys*, Vilnius, 1996, p. 464–467.

³⁵ J. Deksnio 1948 m. gegužės 30 d. laiškas M. Krupavičiui ir J. Kaminskui, Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, dr. A. Geručio archyvas, f. 155–308.

³⁶ L. Mockūnas, op. cit., p. 288; V. Sidzikausko 1948 m. rugpjūčio 25 d. laiškas B. K. Balučiui, S. Lozoraičio asmeninis archyvas Romoje.

³⁷ V. Sidzikausko 1948 m. liepos 5 d. laiškas P. Žadeikiui; V. Sidzikausko 1948 m. liepos 6 d. laiškas B. K. Balučiui, ibid.

³⁸ V. Sidzikausko 1948 m. liepos 28 d. laiškas S. Lozoraičiui, ibid.

³⁹ V. Sidzikausko 1948 m. rugpjūčio 25 d. laiškas B. K. Balučiui, ibid.

⁴⁰ Politinės Lietuvos laisvinimo vadovybės vieningumo reikalu susitarimas Baden Badene 1948 m. liepos 9 d., dr. S. A. Bačkio asmeninis archyvas; *Laisvės kovos 1944–1953 metais*, p. 493.

⁴¹ J. Brazaičio laiškas M. Krupavičiui (be datos), S. Lozoraičio asmeninis archyvas Romoje.

⁴² 1948 m. liepos 7–9 d. Baden Badene įvykusio pasitarimo tarp VLIK'o ir krašto rezistencijos atstovų protokolas, *Laisvės kovos 1944–1953 metais*, p. 492.

⁴³ Butauto 1949 m. balandžio 21 d. laiškas (nuorašas) Prapuoleniui, dr. S. A. Bačkio asmeninis archyvas.

⁴⁴ V. Staneikos 1948 m. rugpjūčio 19 d. laiškas S. Lozoraičiui, dr. A. Geručio archyvas, f. 155–308.

⁴⁵ K. Škirpos 1951 m. lapkričio 16 d. laiškas J. Audėnui, S. Lozoraičio asmeninis archyvas Romoje.

⁴⁶ V. Sidzikausko 1948 m. liepos 28 d. laiškas S. Lozoraičiui, ibid.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ L. Mockūnas, op. cit., p. 302–303.

⁴⁹ S. Lozoraičio ir dr. J. Šaulio 1948 m. rugpjūčio 22 d. raštas, dr. S. A. Bačkio asmeninis archyvas.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Dr. S. A. Bačkio 1948 m. rugpjūčio 27 d. laiškas S. Lozoraičiui, ibid.

⁵² S. Lozoraičio 1948 m. rugsėjo 9 d. laiškas dr. S. A. Bačkui, ibid.

⁵³ V. Sidzikausko 1948 m. rugsėjo 3 d. *pro memoria*, ibid.

⁵⁴ V. Sidzikausko 1948 m. rugsėjo 12 d. laiškas P. Žadeikiui, S. Lozoraičio asmeninis archyvas Romoje.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ištrauka iš Vykdomosios tarybos 1948 m. rugsėjo 7 d. posėdžio protokolo Nr. 78, dr. S. A. Bačkio asmeninis archyvas.

⁵⁷ P. Žadeikio 1948 m. rugsėjo 27 d. raštas dėl Vykdomosios tarybos rugsėjo 7 d. protokolo, S. Lozoraičio asmeninis archyvas Romoje.

⁵⁸ „Demokratinio ir vadistinio principų tarpusavinė kova laisvinimo organizacijoje“, *I laisvę*, 1954, Nr. 2, p. 43.

⁵⁹ V. Sidzikausko 1948 m. rugpjūčio 18 d. laiškas S. Lozoraičiui, S. Lozoraičio asmeninis archyvas Romoje.

⁶⁰ P. Žadeikio 1948 m. rugsėjo 15 d. laiškas V. Rasteniui, ibid.

Laurynas Jonušauskas

THE RELATIONSHIPS BETWEEN STASYS LOZORAITIS AND THE CHIEF COMMITTEE FOR LITHUANIA'S LIBERATION IN 1947–1948

S u m m a r y

The character of the relations between Stasys Lozoraitis, the Head of Lithuania's diplomats in emigration, and the Chief Committee for Lithuania's Liberation played an exceptional role for the development of political mind of the Lithuanian emigrants abroad. S. Lozoraitis and the Chief Committee was the core, that consolidated the political mind of the Lithuanian emigrants in Europe in the fifties and sixties. That is why the

character of the relationships between these two bodies mattered so much for the Lithuanians abroad. The fact is, that the Chief Committee did recognise S. Lozoraitis as the Head of Lithuania's diplomats abroad. Despite of it, both S. Lozoraitis and the Chief Committee for Lithuania's Liberation had never doubted, that the independence of Lithuania had to be restored.